

Chapter: 7

Q.1 योग्य पर्याय निवडून उत्तरे लिहा.

5

- 1 जर 15° पूर्व रेखावृत्तावर बुधवार सकाळचे 10 वाजले असतील तर आंतरराष्ट्रीय वाररेषेवर किती वाजले असतील?
अ. बुधवार सकाळचे सहा ब. बुधवार रात्रीचे नऊ क. गुरूवार दुपारचे दोन ड. गुरूवार संध्याकाळचे सहा.

Ans बुधवार रात्रीचे नऊ.

- 2 आंतरराष्ट्रीय वाररेषा ओलांडताना एखाद्या व्यक्तीला कोठून कोठे जाताना एक दिवस अधिक धरावा लागेल.
अ. पूर्वेकडून पश्चिमेकडे ब. पश्चिमेकडून पूर्वेकडे क. दक्षिणेकडून उत्तरेकडे ड. उत्तरेकडून दक्षिणेकडे

Ans पश्चिमेकडून पूर्वेकडे.

- 3 जागतिक संकेतानुसार पृथ्वीवरील तारीख व वारातील बदल कोणत्या रेखावृत्तावर होतो?
अ. 0° ब. 90° पूर्व क. 90° पश्चिम ड. 180°

Ans 180°

- 4 पृथ्वीवर दिवस आंतरराष्ट्रीय वाररेषेच्या कोणत्या दिशेला सुरू होतो.
अ. पूर्व ब. पश्चिम क. उत्तर ड. दक्षिण

Ans पूर्व

- 5 आंतरराष्ट्रीय वाररेषेमुळे जगभरात कशामध्ये सुसूत्रता येते?
अ. जी. पी. स. प्रणाली ब. संरक्षण खाते क. वाहतूकीचे वेळापत्रक ड. गोलार्ध ठरवण्यासाठी

Ans वाहतूकीचे वेळापत्रक

Q.2 एका वाक्यात उत्तरे लिहा.

5

- 1 जर १५° पूर्व रेखावृत्तावर सकाळचे १० वाजले असतील, तर आंतरराष्ट्रीय वाररेषेवर किती वाजले असतील?

Ans बुधवार, रात्रीचे ९ वाजतील.

- 2 आंतरराष्ट्रीय वाररेषेमुळे जगभरात कशामध्ये सुसूत्रता येते?

Ans वाहतूकीच्या वेळापत्रकात.

- 3 जागतिक संकेतानुसार पृथ्वीवरील तारीख व वारातील बदल कोणत्या रेखावृत्तावर होते ?

Ans १८०° रेखावृत्तावर होते.

- 4 पृथ्वीवर दिवस आंतरराष्ट्रीय वाररेषेच्या कोणत्या दिशेला सुरू होतो ?

Ans पश्चिमेकडे.

- 5 आंतरराष्ट्रीय वाररेषा ओलांडताना एखाद्या व्यक्तीला कोठून कोठे जाताना एक दिवस अधिक धरावा लागेल?

Ans पश्चिमेकडून पूर्वेकडे.

Q.3 भौगोलिक कारणे लिहा

15

- 1 पृथ्वीवर दिवस पॅसिफिक महासागरात सुरू होतो.

Ans i. ही रेषा भूभागावरून गेली असती तर तेथील लोकांनी वार व तारीख बदलावी लागली असती. पूर्व बाजूला एक वार व तारीख आणि पश्चिम बाजूला दुसरा वार व तारीख असे दिसून आले असते.
ii. जमिनिवरून चालताना ही रेषा केव्हा ओलांडली गेली आणि दिनदर्शिकेनुसार दिवस केव्हा बदलला हे समजले नसते.
iii. जागतिक संकेतानुसार पृथ्वीवरील दिनांक व वारांची सुरुवात 180° रेखावृत्तावर होते. त्यामुळे 180° रेखावृत्त हे पूर्णपणे पॅसिफिक महासागरातून जाते. त्यामुळे पृथ्वीवरील दिवसाची सुरुवात पॅसिफिक महासागरात होते.

2 आंतरराष्ट्रीय वाररेषा आजच्या युगात महत्वाची ठरत आहे.

- Ans** i. देशादेशांमधील आर्थिक, सामाजिक, राजकीय, सांस्कृतिक, संबंध दृढ होत आहेत.
ii. सर्व जग आजच्या काळात एकत्रित येत आहे.
iii. आंतरराष्ट्रीय विमानसेवा, दळनवळन सेवा, आर्थिक व व्यापारी संबंधामध्ये सुसुत्रता येत आहे.
iv. हवाई मार्गाच्या संदर्भात आंतरराष्ट्रीय वाररेषामुळे अचूकता निर्माण झाली आहे.

3 आंतरराष्ट्रीय वाररेषा पृथ्वीवरील कोणत्याही भूभागावरून गेली नाही.

- Ans** i. आंतरराष्ट्रीय वाररेषा पृथ्वीवरील कोणत्याही भूभागावरून जर गेली असली, तर तेथील लोकांना वार व तारीख बदलावी लागली असती. पूर्व बाजूला एक वार व तारीख आणि पश्चिम बाजूला दुसरा वार व तारीख असा प्रकार झाला असता.
ii. त्याप्रमाणे लोकांना जमिनिवरून चालताना ही रेषा केव्हा ओलांडली गेली आणि केव्हा तारीख आणि वार बदलला असता हे समजले नसते.
iii. त्यामुळे आंतरराष्ट्रीय वाररेषा पूर्णतः पॅसिफिक महासागरावरून गेली आहे.

4 आंतरराष्ट्रीय वाररेषा 180° रेखावृत्ताप्रमाणे सरळ नाही.

- Ans** i. 180° रेखावृत्त ही रेषा ओलांडताना दिनांक व वारात बदल करावा लागतो.
ii. या रेषेच्या पूर्व बाजूला एक वार व तारीख आणि पश्चिम बाजूला दुसरा वार व तारीख असे दिसून येते.
iii. 180° हे रेखावृत्त पूर्णतः पॅसिफिक महासागरावरून जाते.
iv. जमिनिवरून चालताना ही रेषा केव्हा ओलांडली गेली आणि दिनदर्शिकेनुसार दिवस केव्हा बदलला हे समजले नसते.
v. आंतरराष्ट्रीय वार रेषा 180° रेखावृत्तासारखी सरळ नाही काही ठिकाणी ती 180° रेखावृत्ताच्या पूर्वेला, तर काही ठिकाणी ती पश्चिमेला वळलेली आहे.
vi. आंतरराष्ट्रीय वार रेषा जास्तीत जास्त 180° रेखावृत्ताच्या वरून गेलेली आहे.

5 आंतरराष्ट्रीय वाररेषा 180° रेखावृत्ताच्या अनुषंगानेच का विचारात घेतली जाते?

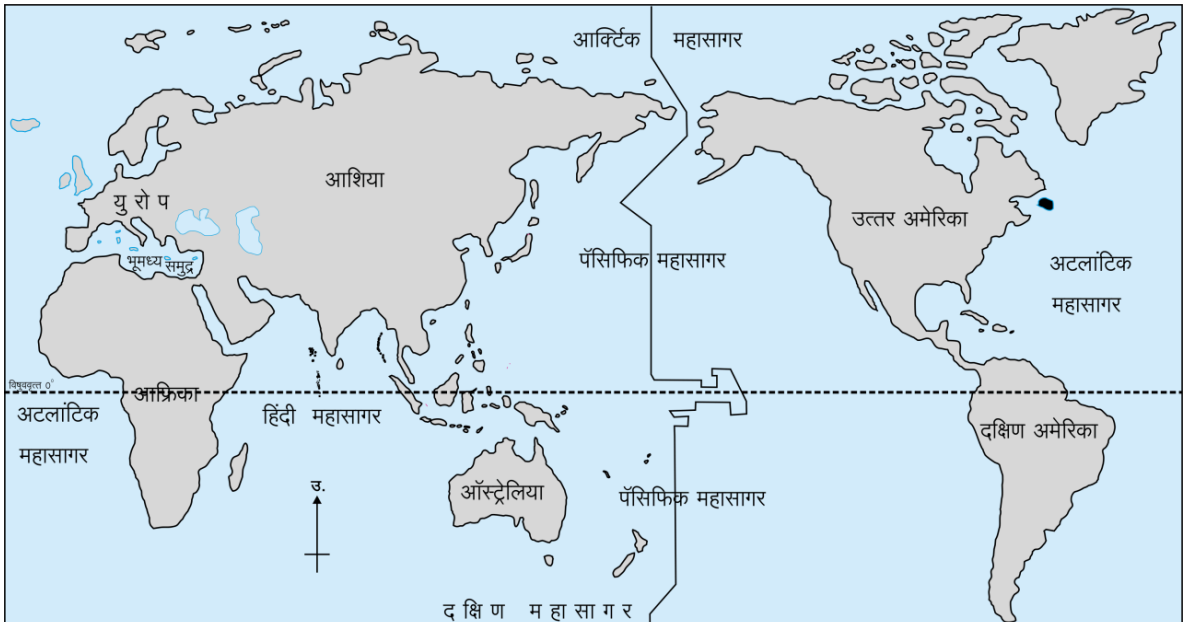
- Ans** i. कारण पृथ्वीचे परिवलन हे पश्चिमेकडून पूर्वेकडे फिरते. त्यामुळे पूर्वेकडील ठिकाणांची वेळ हा पश्चिमेकडील ठिकाणापेक्षा नेहमी पुढे असते.
ii. आंतरराष्ट्रीय वाररेषेच्या अनुषंगाने असे लक्षात घेतले जाते, कि पृथ्वीवर दिवस हा आंतरराष्ट्रीय, वाररेषेच्या पश्चिमेला सुरू होतो. व पूर्वेला तो दिवस संपतो.
iii. त्यामुळे 180° रेखावृत्तावर जर रात्रीचे 12 वाजले असतील तर त्याक्षणी एकच वार असतो. तेथून पूर्वेकडील भूभागाकडे तो वार संपण्याचा क्षण असतो तर तेथून पश्चिमेकडील भूभागाकडे तो वार सुरू होत असतो.
iv. आंतरराष्ट्रीय संकेतानुसार 180° रेखावृत्ताच्या अनुरोधाने ही वार रेषा काढली आहे. त्यामुळे ही रेषा ओलांडताना वार व दिनांक यात बदल करावा लागतो.

Colours of your Dreams

Q.4 सविस्तर उत्तरे लिहा.

- 1 खालीलपैकी कोणत्या मार्गाने जाताना आंतरराष्ट्रीय वाररेषा ओलांडावी लागेल. ते नकाशासंग्रहाचा वापर करून शोधा व पुढील नकाशात दाखवा.
- मुंबई - लंडन - न्यूयॉर्क - लॉस एंजेलिस - टोकियो.
 - दिल्ली - कोलकाता - सिंगापूर - मेलबर्न.
 - कोलकाता - हॉंगकॉंग - टोकियो - सॅनफ्रॅन्सिस्को.
 - चेन्नई - सिंगापूर - टोकियो - सिडनी - सांतियागो.
 - दिल्ली - लंडन - न्यूयॉर्क.

Ans

	मार्ग	आंतरराष्ट्रीय वाररेषा ओलांडावी लागेल का?
i.	मुंबई - लंडन - न्युयॉर्क - लॉस एंजेलिस - टोकियो.	होय ✓
ii.	दिल्ली - कोलकाता - सिंगापूर - मेलबर्न.	नाही ✗
iii.	कोलकाता - हॉंगकॉंग - टोकियो - सॅनफ्रॅन्सिस्को.	होय ✓
vi.	चेन्नई - सिंगापूर - टोकियो - सिडनी - सांतियागो.	होय ✓
v.	दिल्ली - लंडन - न्युयॉर्क.	नाही ✗

2 आंतरराष्ट्रीय वाररेषा आखताना कोणत्या बाबी विचारात घेतल्या आहेत?

- Ans** i. आंतरराष्ट्रीय वाररेषा आखताना अनेक बाबी विचारात घेतल्या गेल्या आहेत.
ii. आंतरराष्ट्रीय वाररेषा पूर्णतः पॅसिफिक महासागरावरून घेतली गेली आहे.
iii. वाररेषा 180° रेखावृत्तासारखी सरळ नसून ती काही ठिकाणी ती 180° रेखावृत्ताच्या पूर्वेला तर काही ठिकाणी ती पश्चिमेला वळलेली आहे.
iv. आंतरराष्ट्रीय वाररेषा काळानुसार अनेक वेळा बदल केला आहे.
v. आंतरराष्ट्रीय वाररेषा जर भूभागावरून गेली असती तर तेथील लोकांना वार व तारीख यामध्ये प्रचंड गोंधळ निर्माण झाल्या आहेत.
vi. पूर्व बाजूला एक तारीख व वार तर पश्चिमेला दुसरा वार व तारीख असा गोंधळ निर्माण झाला असता.

3 आंतरराष्ट्रीय वाररेषा ओलांडताना तुम्ही कोणकोणते बदल कराल?

- Ans** i. आंतरराष्ट्रीय वाररेषा ओलांडताना आपणास प्रथम जर 180° रेखावृत्त ओलांडताना मूळ रेखावृत्तापासून पूर्व किंवा पश्चिम दिशेने गेल्यावर 180° रेखावृत्त 12 तासांच्या फरकाने बदल होतो.
ii. त्यामुळे या रेखावृत्ताच्या अनुषंगाने दिनांक व वारामध्ये बदल किंवा समायोजन करावे लागेल.
iii. पूर्वेकडून जर पश्चिमेकडे जाताना आहे तोच दिवस व तीच तारीख ग्राह्य धरावी लागते.
iv. परंतु पश्चिमेकडून पूर्वेकडे आंतरराष्ट्रीय वाररेषा ओलांडून जाताना वार व तारीख एक दिवसाने पुढे न्यावी लागते.

4 खालील आकृतीत वेगवेगळ्या गोलार्धातील दोन चौकोन दिले आहेत. दोन्ही चौकोनांच्या मधून आंतरराष्ट्रीय वाररेषा जात आहे. एका चौकोनात रेखावृत्त, वार व दिनांक दिला आहे. दुस-या चौकोनातील वार व दिनांक ओळखा.

